

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ ПІДПРИЄМСТВ В ПРОЦЕСІ ЇХ РЕОРГАНІЗАЦІЇ

Анотація

В статті проаналізовані основні підходи до управління зобов'язаннями, систем захисту прав кредиторів та їх інтересів, процесу здійснення повідомлень підприємствами, які реорганізуються

Аннотация

В статье проанализированы основные подходы к управлению обязательствами, системам защиты прав кредиторов и их интересов, процессам информирования предприятиями, которые реорганизуются

Annotation

The article deals with the main approaches to liabilities management, systems of creditors' rights & interests protection, the process of notification of enterprises which are being reorganized

Основним досягненням законодавців та управлінців підприємства у галузі регулювання реорганізації є запровадження системи захисту інтересів кредиторів.

По-перше, більш урегульованим став порядок повідомлення кредиторів про реорганізацію. Комісія з припинення юридичної особи розміщує в друкованих засобах масової інформації, в яких публікуються відомості про державну реєстрацію юридичної особи, що припиняється, повідомлення про припинення юридичної особи та про порядок і строк заявлення кредиторами вимог до неї [1]. Цей термін не може становити менше двох місяців з дня публікації повідомлення про припинення юридичної особи.

По-друге, кредитор юридичної особи, що припиняється, може вимагати від неї припинення або дострокового виконання зобов'язання (слід зазначити, що ця норма може просто блокувати проведення більшості реорганізацій).

По-третє, передбачається обов'язкове складення передавального акта (у разі злиття, приєднання або перетворення) або розподільчого балансу (у разі поділу), які мають містити положення про правонаступництво щодо всіх зобов'язань юридичної особи, що припиняється, стосовно всіх її кредиторів та боржників, зокрема зобов'язання, які оспорується сторонами.

По-четверте, ЦК закріплює, що якщо правонаступниками юридичної осо-

би є кілька юридичних осіб і точно визначити пр авонаступника щодо конкретних обов'язків юридичної особи, що припинилася неможливо, юридичні особи- правонаступники несуть солідарну відповідал ьність перед кредиторами юридичної особи, що припинилася.

В ході встановлення системи захисту кредиторів та їх інтересів, слід керуватись принципом невтручання кредиторів в процес зд 'йснення реорганізації і тому вони не мають повноважень вимагати достроково припинення чи виконання зобов'язань перед її проведенням [2].

Але аналізуючи досвід України та інших країн, необхідно зазначити, що право вимагати припинення чи дострокового виконання зобов'язання боржником-юридичною особою, що реорганізується, становить собою найважливішу юридичну гарантію прав та інтересів кредиторів, оскільки сам процес реорганізації становить для них достатню загрозу.

Українські законодавці надзвичайно жорстко намагаються забезпечувати захист інтересів кредитора на початковій стадії входження юридичної особи у процес реорганізації. Надання кредиторам права вимагати дострокс вого виконання зобов'язань ставить під сумнів практичний сє'нс здійснення ре організації (достатньо велика витратна частина) [3]. Жодна юридична особа не зможе точно спротнозувати, скільки саме кредиторів звернеться до неї з вимогою про достроково припинення чи виконання зобов'язань.

При різних формах реорганізації підприємства-боржника, ризик його кр едиторів є далеке? неоднаковим:

- форма реорганізації-*перетворення*. Ступінь ризику кредиторів підприємства, що реорганізується - мінімальний. Склад засновників (акціонерів), а також сукупн ість акт ивів і зобов'язань підприємства під час його перетворення не змінюються. Ризик може полягати лише в різному правовому регулюванні деяких процедур для різних суб'єктів господарської діяльності. Наприклад, при ліквідації черговість погашення вимог кредиторів для господарських товариств та інших підприємств неоднакова.

- форма реорганізації - *злиття (приєднання)*. Ступінь ризику кредиторів підприємства, .що реорганізуються - середній, бея сукупність активів і зобов'язань підприємства-боржни ка переходить до п равонаступника. Більше того, гарантії погашення боргу можуть зрости за рахунок активів інших підприємств, що беруть участь у зли ,ті (приєднанні), водночас існує ризик, пов'язаний з можливістю участі у злитті (приєднанні) підприємств, які мають «гірший стан» активів і зобов'язань, ніж лідприємство-Ооржник. Крім того, якщо злиття (приєднання) пов'язане зі зміною організаційн.о-правової форми підприємства (напри клад, у випадку, коли в результаті злиття двох товариств з обмеженою відповідальністю створюється відкрите акціонерне товариство), то слід додатково проаналізувати ризики, що характерні для перетворення.

- форма реорганізації - *подія (виділення)*. Ступінь риз ику кредиторів

підприємства, що реорганізується - високий. Активи й зобов'язання підприємства-боржника розподіляються між його правонаступниками згідно з розподільчим балансом, що може суттєво підвищити ризик неповернення боргу.

Більше того, кількість зобов'язань, що передаються кожному правонаступнику, не обов'язково є прямо пропорційною кількості активів, які йому передаються. Виняток становлять зобов'язання за податковими платежами, які при реорганізації підприємства-платника у формі цілого розподіляються між його правонаступниками пропорційно співвідношенню балансової вартості отриманих ними активів.

В результаті правонаступник, якому «дістанеться» борг того чи іншого кредитора, може й не володіти кількістю та «якістю» активів, достатніх для погашення такого боргу

Якщо поділ (виділення) пов'язаний зі зміною організаційно-правової форми підприємства (наприклад, у випадку, коли в результаті поділу відкритого акціонерного товариства створюються два товариства з обмеженою відповідальністю і одне закрите акціонерне товариство), потрібно враховувати ризики, що характерні для перетворення.

Як було зазначено вище, система захисту прав кредиторів під час реорганізації боржника у законодавстві більшості країн є приблизно однаковою і, з певними застереженнями, представляє собою порівняно нескладну схему:

1. Підприємство-боржник зобов'язане опублікувати в пресі повідомлення про заплановану реорганізацію.

2. Підприємство-боржник зобов'язане письмово повідомити про заплановану реорганізацію кожного із кредиторів.

3. Отримавши повідомлення підприємства-боржника, кожен кредитор має право вибрати один із трьох можливих варіантів:

- дати письмову згоду на здійснення реорганізаційних процедур;
- дати таку згоду, обумовивши її наданням йому додаткових гарантій погашення боргу (наприклад, застава або порука);
- вимагати погашення підприємством-боржником боргу до його реорганізації.

Необхідність здійснення будь-якого повідомлення про реорганізацію чинне законодавство передбачає лише для акціонерних товариств і підприємств-емітентів облігацій:

а) до початку реорганізації повідомлення мають зробити всі АТ [4]. Акціонерні товариства, емітенти іменних акцій мають сповістити Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку (*далі -ДКЦПФР*), а також персонально кожного акціонера в передбачений у статуті спосіб. В повідомленні має бути розкрита інформація, яка містить рішення про випуск акцій під час реорганізації. До нього, зокрема, належать дані про всі товариства, що беруть участь у реорганізації, їхню організаційно-правову форму, назву й місцезнаходження, а також порядок та умови обміну акцій або паїв у статутних фондах товариств, що

реорганізуються;

б) відкриті акціонерні товариства й підприємства-емітенти облігацій мають зробити повідомлення відповідно до вимог щодо розкриття особливої інформації. Таке повідомлення має бути опублікованим протягом двох робочих днів після прийняття рішення про реорганізацію [5]. Його в письмовому й електронному вигляді слід надіслати до ДКЦПФР, яка, в свою чергу, розміщує його на власній офіційній ВЕБ-сторінці. Крім того, згадані підприємства мають опублікувати відповідне повідомлення в офіційному друкованому органі фондової біржі, на якій підтримується лістинг їх цінних паперів. Якщо цінні папери того чи іншого підприємства не включені до лістингу жодної з бірж, особлива інформація такого підприємства може бути опублікована в друкованому виданні будь-якої фондової біржі України. В повідомленні мають зазначатися дані про дату прийняття рішення про реорганізацію, форму реорганізації та опис змін, щодо яких прийнято рішення.

Очевидно, що завчасне докладне повідомлення в пресі про підготовку до наступної реорганізації товариства та про її основні умови має бути обов'язковим. Таку процедуру слід закріпити в законодавстві. Достатньо лише трохи розширити й конкретизувати вимоги до змісту повідомлення про загальні збори акціонерів, на яких розглядатиметься питання про реорганізацію. Публікація такого повідомлення є обов'язковою. Ознайомитися з ним зможуть не лише акціонери, а й усі зацікавлені особи.

Можна стверджувати, що на сьогодні в Україні захист прав кредиторів під час реорганізації боржника - справа рук самих кредиторів. Вступаючи в договірні відносини, кожен керівник має, не розраховуючи на захист держави, намагатися максимально убезпечити себе від неповернення боргу, в тому числі й у зв'язку з реорганізацією підприємства-контрагента. З цією метою рекомендуємо до договорів, що передбачають тривале співробітництво або здійснення великих угод, включати норми, які зобов'язують кожну зі сторін:

- декларувати, що на момент укладення договору вона не перебуває у процесі реорганізації, про що не повідомлено іншій стороні;
- завчасно сповістити свого партнера про підготовку до реорганізації (наприклад, шляхом направлення стандартного повідомлення про збори, що надсилається всім акціонерам за 45 днів до зборів);
- у найкоротші терміни (скажімо, впродовж 10 днів) з моменту прийняття зборами рішення про реорганізацію отримати згоду свого контрагента на переведення боргу, надавши на вимогу останнього додаткові гарантії його своєчасного погашення;
- погасити на вимогу контрагента борг, а також усі пов'язані з цим збитки протягом певного строку з моменту прийняття рішення про реорганізацію, якщо згоду на переведення боргу не отримано.

Реорганізація підприємства може призвести до того, що його учасники зазнають збитків через зміну вартості своїх часток (акцій). Перешкодити цьому

можна тільки активно беручи участь у процесі, що передуює самій реорганізації.

Оскільки питання процедури реорганізації законодавчо не врегульовано, то і його краще затвердити на загальних зборах. Причому окремо потрібно передбачити можливість контролю за перебігом реорганізації з боку учасників товариства. Також, з метою впливу на процес реорганізації, варто спробувати домогтися введення до складу комісії з реорганізації (питання, до речі, також не врегульоване,) тих учасників товариства, які змогли б гарантувати, що реорганізація пройде з урахуванням інтересів кредиторів.

Проблема полягає в тому, що реорганізація об'єднує дві одномоментні дії: припинення існування старих боржників і перехід зобов'язань до нових одночасно з їх створенням. До того ж старий боржник не може укласти з кредитором договір про переведення боргу на ще не існуючу юридичну особу.

Заходи із захисту інтересів акціонерів компанії, що реорганізується:

- заздалегідь ознайомитися з проектом договору про реорганізацію і передавальний акт;
- домогтися проведення незалежної експертизи цих документів;
- затвердити на зборах процедуру проведення реорганізації;
- ввести до комісії з реорганізації представників, які лобюватимуть ваші інтереси;
- акціонери, які не голосували за реорганізацію, можуть продати свої акції компанії за договірною ціною.
- заходи із захисту кредиторів компанії, що реорганізується:
- у довгострокових договорах передбачити надання додаткового забезпечення кредиту в разі реорганізації іншої сторони;
- передбачити в договорі додаткову відповідальність правонаступників підприємства-позичальника;
- скористатися правом заперечення зменшення статутного фонду кредитованого підприємства під час його реорганізації.

Література:

1. Закон України «Про цінні папери і фондову біржу» ст. 25 від 18 червня 1991 р. № 1201-XII; Положення «Про надання особливої інформації акціонерами товариствами та підприємствами-емітентами облігацій», п. 2.5 затвердженого рішенням ДКЦПФР від 10 лютого 2000 р. - №5.
2. Положення «Про порядок реєстрації випуску акцій під час реорганізації товариств», затвердженого рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку» п. 7.2 від 30 грудня 1998 р. №221.
3. Третя, Шоста Директиви ЄС «Про реорганізацію товариств». - 1978, - С. 36. 1982, -С.47.
4. Фінансовий менеджмент: Підручник/А. М.Поддєрьогін - К: КНЕУ, 2005. - 536с.
5. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. О.О. Терещенко - К: КНЕУ 2003 - 554с